

Asiantuntijalausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Lausuntopyynnön diaarinumero: HE 99/2025 vp

Nuorisotutkimusseura ry. kiittää mahdollisuudesta kommentoida hallituksen esitystä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026. Käsitlemme lausunnossamme erityisesti talousarvion sivistysvaliokunnan toimialaan liittyviä kysymyksiä.

Koulutus ja eriarvoistuminen

Hallituskaudella keskeisiä tavoitteita ovat koulutustason ja koko väestön osaamistason nostaminen ja oppijoiden hyvinvoinnin parantaminen. Nuorisotutkimusseura näkee myönteisiä kehityskulkuja talousarvioesityksessä. Nyt esitetyt leikkaukset eivät kohdistu perus- ja toisen asteen koulutukseen. Myönteisiä ovat myös esi- ja perusopetuksen tuen uudistukset, joiden tarkoituksena on vahvistaa ennakkollisia tukitoimia ja varmistaa, että yksilöllisiä tukitoimia tarvitsevat oppilaat saavat oppimisensa tueksi riittävät tukitoimet. Jotta uudistus onnistuu, on varmistettava, että siihen kohdennetaan riittävät resurssit.

Valmentavan opetuksen lisäopetusmahdollisuus on lähtökohtaisesti tarpeellinen. On kuitenkin oleellista varmistaa, että kaikilla perusopetusikäisillä maahanmuuttotaikeilla lapsilla ja nuorilla, syntymämaasta riippumatta, on tarvittavat kielelliset valmiudet niin opiskeluun kuin vertaissuhteiden rakentamiseen ja yhteiskunnassa toimimiseen. Lisäopetuksen tarvetta ja toteutustapaa arvioitaessa on syytä kiinnittää huomiota opetuksen laatuun, opettajien pätevyyteen ja muiden oppiaineiden opetuksen toteutumiseen oppilaan aiempien opintojen mukaisesti ja toisaalta siihen, että lapsi ja nuori pääsee laajemmin osaksi luokka- ja kouluyhteisöä (Venäläinen ym. 2022). Talousarvioesityksessä ehdotetaan perusopetuksessa järjestettävän valmistavan opetuksen lisäopetuksen kustannusten siirtämistä kunnan peruspalvelujen valtionosuuksiin. Nuorisotutkimusseura toteaa, että jatkossakin olisi keskeistä kohdentaa valmentavaan opetukseen ja sen lisäopetukseen liittyvä rahoitus. Mikäli rahoitusta ei korvamerkitä, kasvaa riski siihen, että valmistavan opetuksen laatu ja saatavuus voivat vaihdella entistä enemmän kuntien välillä ja oppilaiden tarvitsemat tukitoimet jäävät toteutumatta.

Nuorisotyö

Suomalaisessa yhteiskunnassa yhtenä vahvuutena on ollut nuoruuden aseman tunnistaminen itsenäisenä elämänvaiheena eikä vain valmistautumisena aikuisuuteen. Nuorisotyöllä on merkittävä rooli nuorten hyvinvoinnin ja kasvun tukijana. Nuorisotyötä tehdään pääasiassa nuorten vapaa-ajalla, mutta kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävä nuorisotyö on viime vuosina lisääntynyt. Nuorisotyön tehtävänä on erityisesti vahvistaa nuorten vertaissuhteita ja osallisuuden kokemuksia, tarjoten nuorille mielekkäitä vapaa-ajan mahdollisuuksia sekä tukea nuoria erilaisissa nuoruuteen liittyvissä kysymyksissä ja siirtymissä koulutusjärjestelmän sisällä ja myös kohti työelämää (Kivijärvi, Kauppinen &

Kiilakoski 2024). Tuoreen tutkimuksen perusteella koulunuorisotyöllä on mahdollista vaikuttaa nuorten kouluhyvinvointiin (Kivijärvi, Kiilakoski & Kauppinen 2024).

Nuorisotutkimusseura kiinnitti huojentuneena huomiota siihen, että nuorisotyöhön suunnatun rahoituksen leikkaukset ovat maltillisia. On kuitenkin muistettava, että pienilläkin leikkauksilla saattaa olla isoja kerrannaisvaikutuksia jo valmiiksi hyvin pienen toimialan toimintakykyyn.

Talousarviota arvioitaessa on myös hyvä kiinnittää huomiota siihen, että kunnallinen nuorisotyö on kuntien itsensä säädeltävissä ja sen rahoitus tulee merkittävältä osin kunnilta. Nuorisotutkimusseuran keväällä 2025 keräämän, vielä julkaisemattoman Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2025 -kyselyn mukaan erityisesti pienissä kunnissa nuorisotyön resurssit ovat vähentyneet vuosina 2023–2025. Mikäli halutaan, että nuorisotyön palvelut ovat yhdenvertaisesti nuorten käytettävissä, tulee siihen ohjata myös valtakunnallista rahoitusta. On riski, että rahoituksen leikkaukset erityisesti jatkuessaan tulevat vaikuttamaan nuorisotyön palvelujen yhdenvertaiseen saatavuuteen.

Nuorten harrastaminen ja vapaa sivistystyö

Kasvatustieteiden vakiintuneen ymmärryksen mukaan oppiminen tapahtuu koulutusjärjestelmän ohella myös ohjatun ja omaehtoisen vapaa-ajan puitteissa. Tämän vuoksi suomalaisnuorten oppimistuloksia on tarkasteltava myös vapaa-ajan muutosten kehyksessä. Oppimisen näkökulmasta nuorten vapaa-aika ja harrastukset ovat yhteydessä tietojen, taitojen ja sosiaalisten kontaktien karttumiseen. Vapaa-ajan mahdollisuudet ja oppiminen jakautuvat kuitenkin hyvin epätasaisesti eri väestöryhmien välillä ilman erojen tasoittamista (Kivijärvi & Happonen, tulossa 2025).

Edelliseen viitaten Nuorisotutkimusseura pitää hyvänä, että harrastustoiminnan Suomen mallin rahoitusta lisätään. Panostuksia on syytä lisätä erityisesti yläkouluihin ja toiselle asteelle, sillä huomattava osa nuorista jää pois ohjatuista harrastuksista alakoulu- ja ikäkouluiän taitteessa – osin lisääntyvän tavoitteellisuuden ja kohoavien kustannusten myötä (esim. Blomqvist ym. 2023, 84; Mononen ym. 2025, 88, 93; Kivijärvi & Happonen, tulossa 2025).

Muilta osin Nuorisotutkimusseura näkee vapaan sivistystyön rahoituksen leikkauksilla kielteisiä vaikutuksia niin nuorten harrastamiseen kuin oppimiseen. Leikkaukset kaventavat nuorten oppimismahdollisuuksia koulutusjärjestelmän ulkopuolella ja vähentävät myös tarjolla olevia harrastusmahdollisuuksia. Lisäksi haluamme nostaa esiin myös kulttuurialan leikkausten vaikutukset nuorten kasvuympäristöihin ja mahdollisuuksiin harrastaa.

Muiden toimialojen vaikutukset

Nuorisotutkimusseura haluaa kiinnittää huomiota siihen, että sektoripohjainen budjetointi ei mahdollista kokonaisvaltaista vaikutusten arviointia. Esimerkiksi sosiaalitoimeen ja kansalaisyhteiskunnan toimijoihin suuntautuvat leikkaukset vaikuttavat lasten ja nuorten kasvuympäristöihin sekä mahdollisuuksiin osallistua koulutukseen, oppia ja harrastaa. Nuoruusiässä tapahtuneella eriarvoistumisella ja syrjäytymisellä voi olla pitkäaikaiset vaikutukset. Väestöryhmien erot oppimisessa ovat viimeisten vuosikymmenten aikana säilyneet kiusallisen sitkeästi koulutuksessa (Ristikari ym. 2018; Kiilakoski, Pekkarinen & Haapakorva 2022). Myös PISA-tutkimuksen (Pulkkinen ym. 2024, 111) perusteella on

nähtävissä, että oppilaan sosioekonominen tausta on keskeinen tekijä osaamisen vaihtelun taustalla.

Nuorisotutkimusseura huomauttaa, että erityisesti sosiaali- ja terveysalan leikkauksilla on oletettavasti myös sivistyspoliittisia seurauksia, ja toivoo, että näitä vaikutuksia arvioidaan kattavasti. Nyt käsiteltävän talousarvion ja siinä esitettyjen leikkausten ja niistä seuraavien muutosten vaikutuksia on syytä arvioida lyhyellä ja pitkällä aikavälillä niin hallituskauden tavoitteiden kuin nuorten hyvinvoinnin, syrjäytymiskehityksen ja osallisuuden näkökulmista. Arvioinnissa tulisi tarkastella myös leikkausten yhteisvaikutuksia.

Tutkimusorganisaationa Nuorisotutkimusseura tervehtii ilolla sitä, että Suomen Akatemian rahoitusta vahvistetaan. On olennaista turvata korkeatasoisen tutkimuksen edellytyksiä eli mahdollistaa vahva perustutkimus ja siihen perustuva laadukas soveltava tutkimus. Korkeatasoinen soveltava tutkimus mahdollistaa käytännön tarpeisiin vastaavan tiedontuotannon ja myös innovaatioiden syntymisen.

Nuorisotutkimusseura ry. osallistuu mielihyvin nuoria ja nuoruutta sekä koulutusta ja nuorten vapaa-aikaa koskevaan keskusteluun jatkossakin.

Nuorisotutkimusseuran puolesta Helsingissä 1.10.2025

Eila Kauppinen, FT, tutkimusjohtaja
Tomi Kiilakoski, FT, dosentti, vastaava tutkija
Antti Kivijärvi, YTT, erikoistutkija

Lähteet:

Blomqvist, M. & Mononen, K. & Koski, P. & Kokko, S. (2023) Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa Sami Kokko & Leena Martin (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022*. Helsinki: valtion liikuntaneuvosto & Jyväskylän yliopisto & UKK-instituutti & opetus- ja kulttuuriministeriö, 83–92.

Kiilakoski, T., Pekkarinen, E. & Haapakorva, P. (2022) Koulutusmenestys ja pysyvä eriarvoisuus. Teoksessa M. Lanås & T. Kiilakoski (toim.) *HÄIRIÖ. Näkökulmia työrauhan säröihin koulussa*. Vastapaino.

Kivijärvi, A. (toim.) (2023) Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022. Nuorisotutkimusseura.

Kivijärvi, A., Kauppinen, E. & Kiilakoski, T. (toim.) (2024) Poikkeusoloista uuden kynnykselle. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2023. Nuorisotutkimusseura.

Kivijärvi, A., Kiilakoski, T. & Kauppinen, E. (2024) Kouluhyvinvoinnin rakennuspalikoita – tutkimus nuorisotyön vaikutuksista yläkouluissa. Teoksessa A. Kivijärvi, E. Kauppinen & T. Kiilakoski (toim.) *Poikkeusoloista uuden kynnykselle. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2023*. Nuorisotutkimusseura.

Kivijärvi, A. & Happonen, K. (toim.) (2025, tulossa) Kesä ja kännykät. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2024. Nuorisotutkimusseura.

Mononen, K. & Blomqvist, M. & Koski, P. & Kokko, S. (2025) Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa Sami Kokko & Riikka Hämylä (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2024*. Helsinki: valtion liikuntaneuvosto & opetus- ja kulttuuriministeriö, 85–96.

Pulkkinen, J., Kauppinen, H., Hiltunen, J., Lehtola, P., Nissinen, K. & Rautopuro, J. (2024) Tukea tasa-arvoiselle koulutielle. Maahanmuuttajataustaisten nuorten osaaminen PISA 2022 -tutkimuksessa. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto & Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A. & Gissler, M. (2018) Suomi lasten kasvuympäristönä: Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. THL.

Venäläinen, S., Laimi, T., Seppälä, S., Vuojus, T., Viitala, M., Ahlholm, M., Latomaa, S., Mård-Miettinen, K., Nirkkonen, M., Huhtanen, M. & Metsämuuronen, J. (2022). Kielellisiä taitoja ja koulunkäyntivalmiuksia. Valmistavan opetuksen ja oman äidinkielen opetuksen tila ja vaikuttavuusarviointi. Julkaisut 19:2022. Karvi.